

مطالعات زبان و ادبیات

تهران - اسفند ۱۳۹۶

نظم چینی طراز

میرفریدون ریاضی^{۱*}

۱- دکترای زبان شناسی گرایش ادبیات جهان، ادبیات آذربایجان، ادبیات ایران
Email: riazi.fereydun@gmail.com

چکیده

بخش دوم اسکندر نامه ی نظامی گنجوی که اقبالنامه است، رویکردی نو، از گونه دیگر به حیات می باشد که پیش از وی در ادبیات فارسی رواج نداشته است در این اثر وابستگی موضوعات به هم کمتر است. شاعر در زمان سرودن این اثر از شصت سالگی خود یاد می کند اما زیاد احساس پیری می کند و از مرگ ناپهنگامی که سبب ناتمام ماندن اقبالنامه شود، هراس دارد. او اشاره می کند که جهان با وی سختی می کند و افغانش از ناتندرستی است. نظامی در همه ی آثارش اشاره به سروشی دارد که یاریگر اوست و سخن را به او تلقین می کند. این هائف خضر نام همواره با آوازی نرم، مغز نظامی را از نکته ها و سخن های ناب آکنده می سازد. در این اثر "مغنی" نامه های او به تبع "ساقی" نامه هایش در شرفنامه بسیار شایان توجه است. این که نظامی در گفتارش تحت تاثیر آراء فیلسوفان یونانی است، هیچ جای تردیدی نیست. مرگ از آن نوع مباحثی است که از آغاز ذهن فلسفه و تفسیر اهل حیات عقلانی و روحانی را به خود مشغول داشته است. فلاسفه ی مشایی، متکلمین متشرع، عرفای صوفی و حکمای اشراقی همواره در باره ی این پدیده دست به توجیهاتی زده اند. در آثار نظامی مرگ، همه حا حضور دارد و نقش " منذر " را بازی می کند! از جهتی به انقطاع از دنیا تشویق می نماید و از سوی دیگر عامل ترسی است برای قدرتمندان که سبب تعدیل زورگویی آنان در صحنه ی تاریخ گردد..

کلمات کلیدی: الحاقی بودن ابیات، مقبل، اقبالنامه، مرگ، ساقی نامه، سقراط، انجامش ها، چینی طراز.

مقدمه

بخش دوم اسکندر نامه ی نظامی گنجوی که اقبالنامه است، رویکردی نو، از گونه دیگر به حیات می باشد که پیش از وی در ادبیات فارسی رواج نداشته است. از سویی فلسفه ی شرفنامه اش را در بر دارد و از سوی دیگر به خاطر پیوستگی اش با خرد و خردگرایی که صبغه ی حکمی و آرمانی نیز دارد، همراه است. اندیشه ی نظامی در این اثر، محض گونه با عرفانی کم رنگ به نمایش گذاشته می شود که در شیوه ی زبان شناسی هم با دیگر مثنوی های او اندکی فرق دارد، یعنی "کاربرد واژگان فارسی در آن ساده شده و از استخدام ترکیبات عربی خودداری به عمل آمده است." (۱، ص ۳۵۸)

در این اثر وابستگی موضوعات به هم کمتر است. در مغنی نامه های آغاز این مثنوی نظامی از خشکیدن طبع شاعری خویش شکایت دارد و احتمالاً مرگ عماد خوبی ولی نعمت وی نیز که اهل سخا بوده و در درج سخن او را مورد حمایت قرار می داده در سیر اندیشه ی نظامی نوعی سر در گمی به وجود آورده باشد. همچنین ابیات الحاقی در این مثنوی مشاهده می گردد، از آن جمله: در بند "انجامش روزگار نظامی" که از مرگ شاعر در شصت و سه و نیم سالگی سخن رفته است و "محتمل است که این چند بیت را کس دیگر سروده و به کتاب افزوده باشد." (۲، ص ۵۰)

^۱میرفریدون ریاضی دکترای زبان شناسی گرایش ادبیات جهان، ادبیات آذربایجان، ادبیات ایران